

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

Școala Doctorală de Economie și Afaceri Internaționale

TEZĂ DE DOCTORAT

Prezentată și susținută public de autor:
Flavius-Ieronim I. MARIA (CABA-MARIA)

Titlul tezei de doctorat:
**ROLUL ȘI COMPORTAMENTUL STATELOR ȘI AL MULTINAȚIONALELOR
ÎN RĂZBOIUL ECONOMIC GLOBAL**

Conducătorul de doctorat: Prof. univ. dr. Radu-Cristian Mușetescu

Comisia de susținere a tezei de doctorat:

București, septembrie 2025

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

Consiliul pentru Studii Universitare de Doctorat

Școala Doctorală de Economie și Afaceri Internaționale

**ROLUL ȘI COMPORTAMENTUL STATELOR ȘI AL MULTINAȚIONALELOR
ÎN RĂZBOIUL ECONOMIC GLOBAL**

Flavius-Ieronim I. Maria (Caba-Maria)

Conducătorul de doctorat: Prof. univ. dr. Radu-Cristian Mușetescu

București, 2025

Cuprins

Rezumat	1
Mulțumiri	2
Cuprins	3
Lista de Figuri	5
Lista de Tabele	7
Lista de Acronime și Abrevieri	8
CAPITOLUL I. INTRODUCERE	11
1.1. Argument	11
1.2. Obiectivele cercetării	14
1.3. Metodologie	14
1.3.1. Întrebări utilizate în cercetare	17
1.4. Structura lucrării	19
1.5. Contribuții originale	20
CAPITOLUL II. RĂZBOIUL ECONOMIC, TEORIE ȘI CONCEPTUALIZARE	21
2.1. Istoricul conceptului: Definiții, Etapizare și Aplicare	21
2.1.1. Definiții	21
2.1.2. Etapizare și aplicare a războiului economic	22
2.2. Relația dintre comerț și securitate	23
2.2.1. Războiul financiar ca armă de sancționare în context politic	26
2.2.2. Sancțiunile ca instrument politic cu implicații financiare	29
2.2.3. Sancțiunile multilaterale	33
CAPITOLUL III. CĂTRE O TEORIE COMPREHENSIVĂ A COMPANIILOR MULTINAȚIONALE	35
3.1. Companiile multinaționale, noțiuni de bază	35
3.2. Avantajele și dezavantajele companiilor multinaționale	41
3.3. Funcțiile companiilor multinaționale	49
3.3.1. Companiile multinaționale și optimizarea fiscală	55
3.4. Rolul tehnologiei în valoarea strategică a multinaționalelor	65
3.5. Rolul companiilor multinaționale în inițiativele strategice ale statelor	70
CAPITOLUL IV. ISTORIA PETROLULUI, VALOAREA ECONOMICĂ	77
4.1. Istoricul petrolului. Evoluții	77
4.2. Viziuni economico-politice asupra petrolului	89
4.3. Aplicarea teoriei comprehensive a multinaționalelor la industria de energie	101

CAPITOLUL V. SECTORUL ENERGETIC – MANAGEMENTUL PETROLULUI. CONTEXTUL POLITIC ȘI ECONOMIC DINTRE STATELE DIN ORIENTUL MIJLOCIU	107
5.1. Contextul actual	107
5.1.1. Orientul Mijlociu. Istoric și context	112
5.2. Considerații teoretice și criterii de evaluare	115
5.2.1. Sectorul hidrocarburilor și poziția Orientului Mijlociu pe piețele globale	117
5.3. Rolul sectorului de petrol și gaze în dezvoltarea națională a statelor din Orientul Mijlociu	123
5.4. Concurența și conflictele intraregionale din Orientul Mijlociu	126
5.5. Orientul Mijlociu și evoluția concurenței internaționale pe piețele de petrol și gaze	128
5.6. Competiția emergentă Est – Vest și sectorul petrolului și gazelor din Orientul Mijlociu	133
5.6.1. „ <i>Net Zero</i> ”, precum și hidrocarburile din Orientul Mijlociu	137
CAPITOLUL VI. STAT, POLITICĂ ȘI ECONOMIE – NIOC ȘI ARAMCO	139
6.1. Context și evoluție politico-economică	139
6.2. Relevanța economică a hidrocarburilor din Arabia Saudită și din Iran la nivel mondial	142
6.3. Apariția și contextul companiilor de petrol în Orientul Mijlociu/Asia de Vest: o scurtă introspecție	154
6.3.1. Apariția și dezvoltarea NIOC	157
6.3.2. Apariția și dezvoltarea ARAMCO	170
6.4. NIOC – ARAMCO: o comparație contextuală	178
CAPITOLUL VII. CONCLUZII ȘI CONTRIBUȚII ORIGINALE	202
Bibliografie	214
Anexe	235
Anexa nr. 1. Lista de interviuri	235
Anexa nr. 2. Exemplu de interviu din cadrul cercetării	237
Anexa nr. 3. Cota deținută de stat (sau implicarea statului) în cadrul companiilor de hidrocarburi din lume (primele 20 de companii)	251

Rezumat

ROLUL ȘI COMPORTAMENTUL STATELOR ȘI AL MULTINAȚIONALELOR ÎN RĂZBOIUL ECONOMIC GLOBAL

Lucrarea „*Rolul și comportamentul statelor și al multinaționalelor în războiul economic global*” își propune să abordeze un subiect de maximă importanță în contextul reînnoirii competiției dintre Mari Puteri și al trecerii sistemului economic și/sau politic internațional la o paradigmă multipolară care intensifică competiția inclusiv între puteri regionale. Deși războiul din Ucraina ne demonstrează viabilitatea unei abordări convenționale a conflictului (în paralel, desigur, cu acțiuni hibride cum ar fi atacuri cibernetice, propagandă, dezinformare, război economic, război legal etc.), aceasta este excepția, nu și regula. Motivul este legat de costurile foarte mari ale uzurii în cadrul unui război între competitori similari („*peer powers*”), riscul intervenției puterilor străine (observat și în Ucraina) și limitările demografice moderne. Sunt relevante și riscurile și incertitudinile inerente confruntării pe câmpul de luptă și costul extraordinar de mare al munițiilor și sistemelor de armament necesare războiului modern, coroborat cu limitările naturale ale economiilor moderne pe timp de pace (puternic axate pe servicii) în a dezvolta capacitatea pur internă de înlocuire a munițiilor și echipamentelor pierdute sau necesare (spre deosebire de economiile industriale ale războaielor totale din prima jumătate a secolului al XX-lea).

În acest context, competiția dintre state în sistemul anarhic al relațiilor internaționale (în sensul clasic al școlii realiste dar și în sens pragmatic ținând cont de evoluțiile recente) este caracterizat prin utilizarea mijloacelor hibride, din care latura convențională este doar o anumită componentă, care este eventual utilizată în mod limitat, cu reguli și linii roșii clar stabilite, și poate cu ajutorul unor forțe *proxy* pentru a permite negarea implicării. În schimb, alt mijloc hibrid este războiul economic, care reprezintă utilizarea tuturor mijloacelor aflate la dispoziție pentru a diminua, deteriora și distruge capacitatea economică a unui adversar, fie în sens complet, fie într-o zonă limitată, cum ar fi cea de inovație tehnologică, cea de creare a economiilor de scară, cea de internaționalizare economică și altele.

Ipoteza de lucru a acestei lucrări de doctorat stă în importanța multinaționalelor în războiul economic la nivel global și necesitatea coordonării relației statelor cu acestea. Companiile multinaționale pot fi atât țintă, cât și mijloc de implementare pentru războiul economic, prin rolul pe care îl joacă în industriile cheie, prin anvergura lor, prin funcțiile lor multiple care necesită dezvoltarea unor capacități administrative, economice și tehnologice strategice pentru interesul statelor. Companiile multinaționale, fie ele publice sau private, pot fi mobilizate prin diferite mijloace pentru a servi ca parte a unor inițiative strategice ale statelor și ca parte a instrumentarului războiului economic, dar ele trebuie ajutate să se dezvolte și trebuie să fie protejate de impactul războiului economic derulat de alții.

Analiza generală a multinaționalelor ne oferă un cadru general și o perspectivă sistemică asupra tipologiei și funcțiilor companiilor multinaționale, motivele pentru care s-au impus în viața economică globală ca lideri economici, dezavantajele lor și dezavantajele pe care le produc altora, importanța lor în calculele strategice ale statelor, precum și rolul tehnologiei în competiția dintre multinaționale și în rolul lor strategic pentru state și pentru inițiativele lor. Ulterior, acest rezultat de cercetare a fost aplicat la domeniul industriei de energie pentru a reliefa opțiunile strategice ale companiilor multinaționale din domeniu, precum și influența mediului lor politic, economic și de securitate asupra deciziilor legate de organizare sau externalizarea de funcții.

În cadrul acestei lucrări, a fost ales un studiu de caz din zona industriei petroliere, mai exact Compania Națională Iraniană de Petrol (NIOC) și Compania Arabo-Americană de Petrol (ARAMCO) din Arabia Saudită, pentru a ilustra abordări diferite ale războiului economic. Totodată, cercetarea indică principalele direcții de cercetare despre industria petrolului, un important factor de creștere economică. La începutul secolului al XX-lea, importanța strategică a petrolului a crescut odată cu apariția motorului cu ardere internă și a Primului Război Mondial. Puterile occidentale, în special Marea Britanie și Statele Unite, au încercat să obțină petrol din Orientul Mijlociu pentru a-și alimenta industriile și armatele, adesea în detrimentul suveranității locale. Evoluția petrolului în Orientul Mijlociu din 1900 până în 2023 indică o evoluție de la exploatarea colonială la controlul național, cu Saudi ARAMCO și NIOC drept exemple reprezentative. Abordările sunt diferite în contextul dotării țărilor cu avantaje geopolitice: al situației lor în plan internațional, Arabia Saudită fiind un membru cu libertate deplină al comunității internaționale, iar Iranul fiind semi-izolat diplomatic și comercial; dar și al situației în plan economic mondial, Iranul având sancțiuni majore impuse de SUA și nefiind membru al Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), în timp ce Arabia Saudită este un jucător economic privilegiat și membru al OMC. Aceste aspecte primare produc diferențe notabile în utilizarea celor două companii multinaționale ca parte a războiului economic global.

Cuvinte cheie: Multinaționale, Petrol, Război Economic, Sancțiuni, Competiție, Orientul Mijlociu, ARAMCO, NIOC